

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ СИСТЕМИ НЕФІНАНСОВОГО ЗВІТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF THE NON-FINANCIAL REPORTING SYSTEM OF BUSINESS ENTITIES IN THE CONTEXT OF SOCIALLY RESPONSIBLE BUSINESS

УДК 657.37

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.3-3>

Купінець Л.Є.¹

д.е.н., професор,
головний науковий співробітник
відділу економіко-екологічного розвитку
приморських регіонів,
Державна установа "Інститут ринку
і економіко-екологічних досліджень
НАН України"

Андрєєва Н.М.²

д.е.н., професор,
головний науковий співробітник
відділу економіко-екологічного розвитку
приморських регіонів,
Державна установа "Інститут ринку
і економіко-екологічних досліджень
НАН України"

Шершун О.М.³

здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії,
молодший науковий співробітник
відділу економіко-екологічного розвитку
приморських регіонів,
Державна установа "Інститут ринку
і економіко-екологічних досліджень
НАН України"

**Kupinets Larysa, Andryeyeva Natalya,
Shershun Olha**

State Organization "Institute of Market
and Economic & Ecological Researches
of the National Academy of Sciences
of Ukraine"

У статті визначено нефінансову звітність як елемент базисних соціальних інновацій, що виявляються у радикальних змінах виробництва, соціокультурного і державного ладу та розглядаються як процес перетворення системи соціально-економічних відносин, інституціонального забезпечення, комунікаційних зв'язків, повноважень та обов'язків суб'єкта відповідальності, визначених у відповідності до масштабу соціальної інновації. Окрім того, обґрунтовано, на основі оцінки доступності нефінансових звітів на онлайн-ресурсах, необхідність застосування сучасних інтернет-технологій та визначення практичних кроків щодо створення інвестиційного каталогу соціально відповідальних підприємств України у вигляді картографічного онлайн-ресурсу та забезпечення можливості зворотного зв'язку для зацікавлених сторін, що дозволить розширити коло підприємств з високою соціальною активністю, інвестиційною привабливістю, особливо в період поствоєнної відбудови бізнесу.

Ключові слова: соціально відповідальний бізнес, нефінансове звітування, поствоєнна відбудова, інвестиції, комунікації.

This article analyzes the attitude of Ukrainian organizations to non-financial reporting, which can be characterized by the interest of these organizations in communication interaction with stakeholders. This interest is determined by the availability of Management Reports in open access on the online resources of enterprises, therefore the work examines the availability of non-financial reports of enterprises of Ukraine in open access. And for a deeper understanding of the situation, a comparison of Ukrainian and EU companies in the field of interest in simplified communications with investors and stakeholders is carried out was examined. Non-financial reporting is also defined as an element of basic social innovations, manifested in radical changes in production, socio-cultural and state order and considered as a process of transformation of the system of socio-economic relations, institutional support, communication links, powers and duties of the subject of responsibility, defined in accordance with the scale of social innovation. It was determined that since Ukraine is on the threshold of joining the EU and the process of post-war reconstruction, non-financial reports can become one of the key points for encouraging investments, even for medium and small enterprises, therefore for the sake of encouraging enterprises of all categories to the process of non-financial reporting, as well as creating the most comfortable of the communication system, the need to introduce social innovations into methodical approaches to the development of a system for the use of non-financial reporting of economic entities in the context of socially responsible business was noted. As a result, based on an assessment of the availability of non-financial reports on online resources, the need to use modern Internet technologies and determine practical steps to create an investment catalog of socially responsible enterprises of Ukraine in the form of a cartographic online resource and provide the possibility of feedback for interested parties, which will allow expanding the circle of enterprises with high social activity, investment attractiveness, especially during the period of post-war business reconstruction.

Key words: socially responsible business, non-financial reporting, post-war reconstruction, investments, communications.

Постановка проблеми. Україна стоїть на порозі вступу у ЄС та процесу поствоєнної відбудови, а нефінансові звіти можуть стати одним із ключових моментів заохочення інвестицій, навіть для середніх та малих підприємств, тому заради заохочення підприємств усіх категорій до процесу нефінансового звітування, а також створення найкомфортнішої системи комунікацій необхідне введення соціальних інновацій у методичні підходи до розробки системи використання нефінансового звітування суб'єктів господарювання у контексті соціально відповідального бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питання соціальних інновацій здійснювалися різними українськими ученими, серед них: Набатова О.О., Галушка З.І., Бойко-Бойчук Л.В., Дорофєєва Ю.С., Краус Н.М. Різні аспекти нефінансового звітування, його призначення та цілі представлено також у працях українських дослідників: Шкроміда В.В., Шкроміда Н.Я., Гнатюк Т.М., Жук В.М., Букало Н.А., Гамкало О.Б. та багато інших. Незважаючи на внесок науковців в розвиток даних напрямків, питання перетворення нефінансового звітування суб'єктів господарювання в соціальну інновацію є відкритим.

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9251-4014>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9960-559X>

³ ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8595-269X>

Постановка завдання. Метою статті є розгляд стану нефінансового звітування підприємств України як елемента базисних соціальних інновацій.

Виклад основного матеріалу. Відношення організацій України до нефінансового звітування можна охарактеризувати зацікавленістю даних організацій у комунікаційній взаємодії із стейкхолдерами. Така зацікавленість визначається наявністю Звітів про управління у відкритому доступі на онлайн-ресурсах підприємств. Тому, в першу чергу, необхідно розглянути доступність нефінансових звітів підприємств в Україні.

Для проведення такого аналізу для розгляду була взята зведена інформація про сто найбільших приватних компаній України 2021 року із конкретними назвами підприємств, сферою діяльності та кількістю співробітників [1]. Згідно переліку 89 із 100 підприємств мають більше ніж 250 співробітників та являються великими підприємствами і, як результат, згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», повинні готувати звіт про управління.

Для більш предметного дослідження були виокремлені підприємства металургії, адже чорна металургія – це основа соціально-економічного розвитку, тому ефективна модернізація та вирішення екологічних задач у цій галузі мають ключове значення в контексті усього комплексу глобальних та регіональних аспектів соціального, економічного та екологічного сталого розвитку [2], а отже нефінансові звіти підприємств даної галузі несуть особливо важливий характер.

В результаті аналізу виявлено, що із одинадцяти найбільших металургійних підприємств України вісім надають Фінансовий звіт на своїх онлайн-ресурсах і тільки п'ять надають Звіт про управління.

Такий аналіз демонструє, що далеко не всі організації України керуються вимогами ISO 26000 [3], щодо максимальної доступності нефінансової інформації, а також Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4], адже великі підприємства та середні підприємства зобов'язані оприлюднювати звіт про управління на своїй веб-сторінці або своєму веб-сайті, але для більш повного розуміння ситуації необхідно провести порівняння України з країнами ЄС.

Для подальшого дослідження використовуються дані, що знаходяться у відкритому доступі на веб-ресурсі Corporate Register. Як видно з рисунку 1 Україна займає 21 місце серед країн ЄС по частці опублікованих звітів у системі Corporate Register від загальної кількості великих підприємств у 2019 році по країнам ЄС та України. Меншим показником характеризуються такі країни, як Болгарія, Чехія, Румунія, Словаччина, Польща, Угорщина.

Одразу слід відмітити, що правила ЄС щодо нефінансової звітності, на сьогоднішній день, застосовуються тільки до великих компаній із понад 500 співробітниками, наразі це охоплює приблизно 11700 великих компаній і груп у всьому ЄС. Тобто, оскільки кількість звітів, що були опубліковано у системі Corporate Register підприємствами ЄС у 2019 році склала 4390, то загальна розрахована частка опублікованих звітів складає приблизно 37%.

Як видно з рисунків 2 і 3 Україна займає 19 місце за кількістю організацій, що подавали звіт у систему Corporate Register за весь період та 21 місце за кількістю поданих звітів у систему Corporate Register за весь період. При цьому, із приблизно 11700 великих компаній і груп, що згідно вимог ЄС повинні готувати нефінансові звіти тільки 8103 організації (69,27%) опублікували свої звіти у системі Corporate Register.

Тобто, далеко не всі підприємства у країнах ЄС зацікавлені у максимальному розповсюдженні інформації про нефінансові звіти і звіти про соціальну відповідальність та спрощені процесу комунікацій із широкою аудиторією. Також це демонструє факт незацікавленості компаній із менше 500 співробітниками, у підготовці та публічному оприлюдненні звітів про соціальну відповідальність.

У загальному розумінні, соціальні інновації являються новими соціальними рішеннями, що направлені на вирішення соціальних питань найефективнішим чином.

Оскільки політика, щодо нефінансової звітності може формуватися, як на рівні держави, так і на рівні окремих підприємств, а результати такого звітування впливають на процес ведення соціально відповідального бізнесу і конкурентоспроможність підприємств, то нефінансові звіти можна віднести до базисних соціальних інновацій, тобто таких, що виявляються у радикальних технологічних змінах, змінах способу організації виробництва, соціокультурного і державного ладу [7].

Навіть якщо компанії не потрібно готувати звіт про управління все одно є сенс підготувати нефінансовий звіт, який і буде соціальною інновацією на рівні підприємства.

Згідно підходів, узагальнених у роботі [8], необхідно зауважити, що поняття соціальних інновацій важливо сприймати не як будь-які важливі соціальні зміни, спрямовані на досягнення кращих соціальних результатів, а як процес, що означає якісне перетворення системи соціально-економічних відносин та забезпечує їхню модернізацію і відповідне інституційне оформлення. Також слід відмітити, що будь-які масштабні соціальні інновації потребують суб'єкта, який повинен мати відповідний світогляд, волю, економічну і політичну зацікавленість, а також достатні ресурси і можливості.

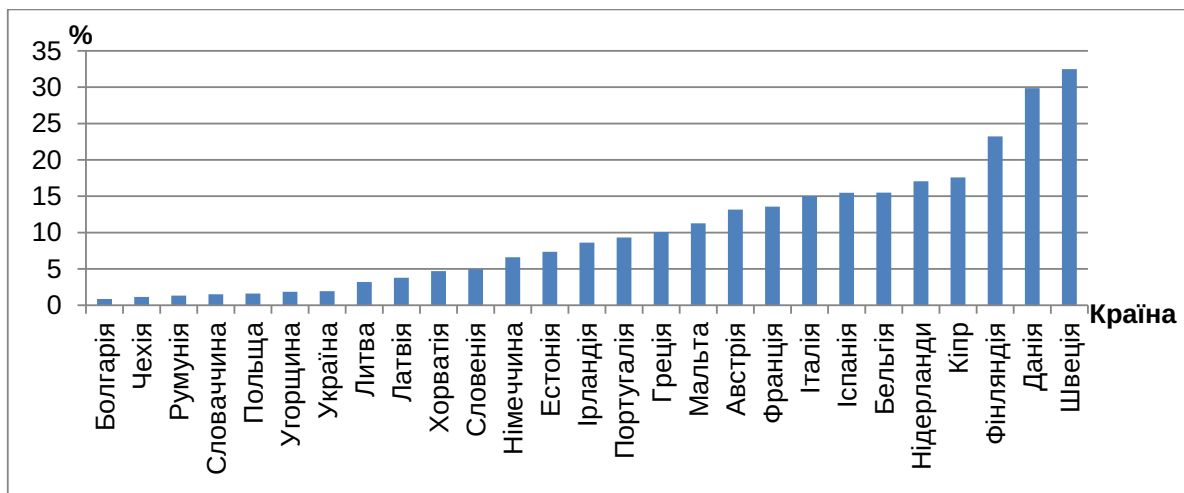

Рис. 1. Частка опублікованих звітів у системі Corporate Register від загальної кількості великих підприємств у 2019 році по країнам ЄС та України

Джерело: складено автором за [5; 6]

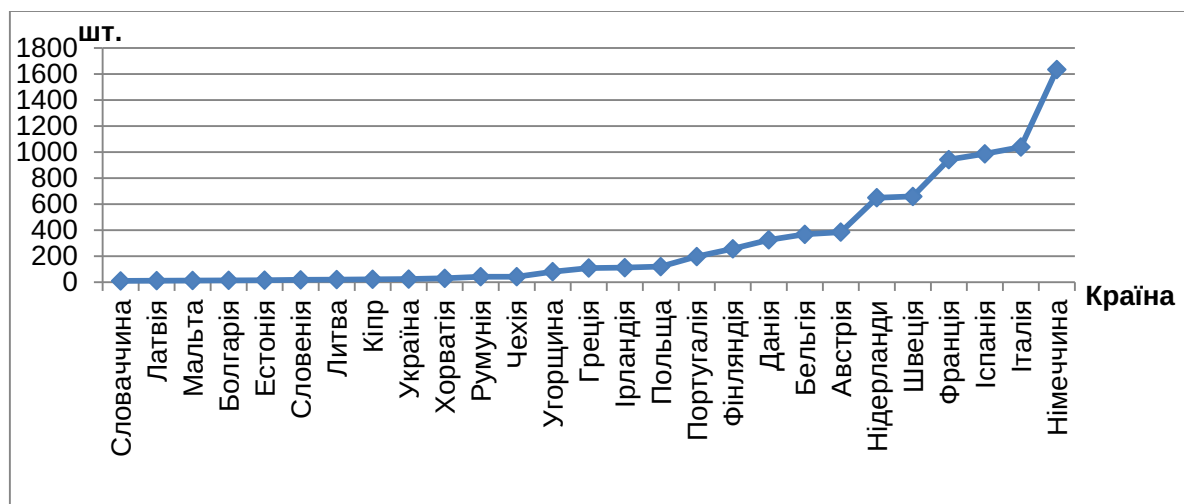

Рис. 2. Кількість організацій, що подавали звіт у систему Corporate Register за весь період по країнами ЄС та України

Джерело: складено автором за [5]

Соціальні інновації можуть виявлятися на глобальному, національному, регіональному рівнях функціонування економіки, а також у бізнесовій діяльності, тому суб'єкти, яких потребують соціальні інновації також можуть функціонувати на різних рівнях.

Якщо розглядати нефінансові звіти як соціальну інновацію у бізнесовій діяльності господарюючих суб'єктів можливими суб'єктами інновації є менеджери, що працюють на формування інвестиційної привабливості підприємства та комунікаційних зв'язків із зацікавленими групами.

Прикладом суб'єкту інновацій на глобальному рівні у сфері нефінансового звітування є Corporate Register, що являється найбільшим у світі каталогом звітів про корпоративну відповідальність, статистичні дані якої використовуватимуться в

аналізі вище. Дана компанія надає онлайн-доступ до понад 8000 постачальників послуг на світовому ринку звітів про корпоративну відповідальність. Доступ, при цьому є платним, тобто діяльність не розрахована на широкий круг користувачів. Це демонструє той факт що інвестори і компанії у світі готові платити кошти за процес спрощення комунікацій між ними.

На національному та регіональному рівнях суб'єктами соціальних інновацій повинні виступати органи державної чи місцевої влади. У даному питанні вони можуть виступати у якості організації, що накопичує наявні нефінансові звіти на рівні держави, або територіальної одиниці, та створює умови для доступу до них широкої аудиторії.

Оскільки вимоги до формування нефінансових звітів знаходяться в процесі постійного

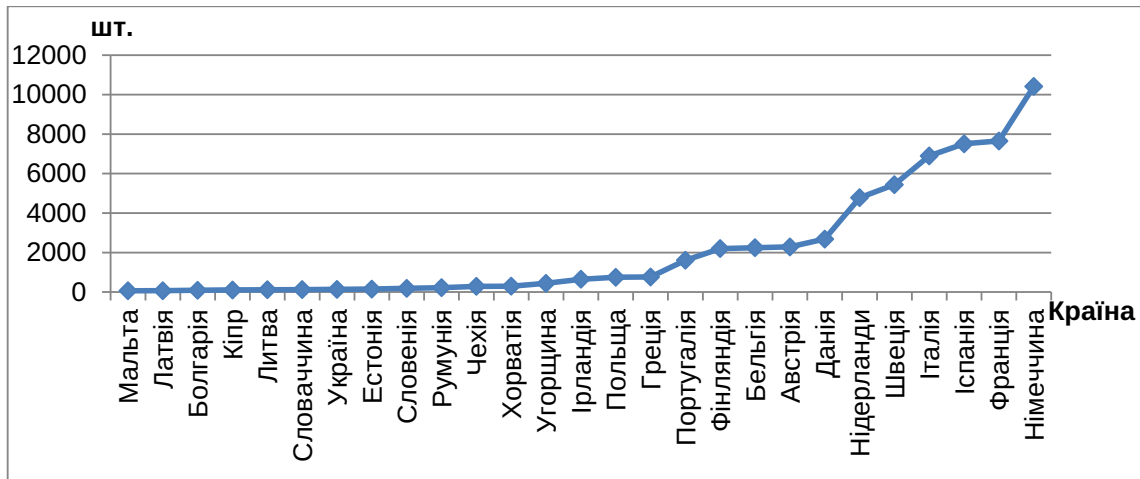

Рис. 3. Загальна кількість поданих звітів у систему Corporate Register за весь період по країнах ЄС та України

Джерело: складено автором за [5]

удосконалення наразі не існує необхідності розробки системи формування нефінансових звітів, адже кожне підприємство самостійно вибирає якими стандартами нефінансової звітності воно бажає користуватися. Але задля перетворення нефінансових звітів підприємств України у соціальну інновацію та створення найкомfortніших умов розвитку і поствоєнної відбудови країни необхідно удосконалити методичні підходи до розробки системи використання нефінансового звітування суб'єктів господарювання у контексті соціально відповідального бізнесу, а саме процесу діалогу із зацікавленими сторонами щодо обміну інформацією про соціальну відповідальність.

Соціальні інновації виникають під впливом розвитку сучасних інтернет-технологій, які виступають умовою та причиною кардинальних змін у багатьох сферах суспільного життя. Нові засоби комунікації зумовлюють нові форми реалізації прав власності, організаційні форми співробітництва та організаційно-економічних зв'язків.

Задля підвищення зацікавленості організацій усіх типів у підготовці Звітів про управління, усунення додаткових комунікаційних перешкод між користувачами інформації та підприємствами, а також застосування найкращих практик звітування необхідне залучення у процес функціонування системи нефінансового звітування суб'єктів господарювання включити суб'єкт соціальної інновації, а сам процес повинен базуватися на сучасних інтернет-технологіях.

Після формування та публікації звіту інформація про даний звіт повинна бути надана (на добровільних засадах) суб'єкту соціальної інновації, а саме організації, що зацікавлена у реформуванні соціально-економічних відносин нефінансового звітування і забезпеченні модернізації даного

процесу, що призведе до створення електронного каталогу нефінансового звітування.

Процес даної модернізації далі розглядатиметься на національному, регіональному рівнях. На національному рівні суб'єктом інновації можуть слугувати:

- Міністерство економіки України (зацікавленість даного міністерства у соціальній інновації полягає у підвищенні конкурентоспроможності підприємств України, та допомозі бізнесу у період поствоєнної відбудови);

- Міністерство цифрової трансформації України (дане міністерство є центральним органом виконавчої влади, який відповідає за формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації та відкритих даних, тому його зацікавленість обумовлюється сферою діяльності);

- Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (у даному випадку зацікавленість обумовлена новою вимогою ЄС, щодо обов'язковості звітності про сталий розвиток).

На регіональному рівні суб'єктом інновації можуть слугувати різні територіальні одиниці. У такому випадку до причин формування каталогу нефінансового звітування додається бажання місцевого самоврядування підвищити конкурентоспроможність місцевого бізнесу та привернути увагу міжнародної інвестиційної спільноти саме до соціально активних підприємств області чи громади.

Після рішення створити каталог нефінансового звітування суб'єкт соціальної інновації повинен затвердити порядок подачі інформації щодо звіту про управління. До переліку даних, що надаватимуться підприємствами має входити така інформація:

- назва підприємства;

- адреса підприємства;
- координати підприємства;
- категорія підприємства;
- сфера діяльності;
- активні посилання на нефінансові звіти;
- дані зворотного зв'язку.

При наявності вище представленої інформації є можливість створення інвестиційного каталогу соціально відповідальних підприємств України у вигляді картографічного онлайн-ресурсу (рис. 4).

Можливе також створення подібного каталогу на базі тільки одного суб'єкта інновації, але з подальшим розповсюдженням ресурсу через інформаційні джерела інших зацікавлених осіб.

Реалізація наданих вище пропозицій дозволить виокремити соціально та екологічно активні підприємства у процесі поствоєнної відбудови, а також продемонструє готовність України до переходу до Європейських умов.

Для підприємств подача інформації суб'єкту інновації з подальшим її внесенням в інвестиційний каталог соціально відповідальних підприємств України стане елементом маркетингу і дозволить розповсюдити інформацію про власну діяльність.

Висновки. Оскільки вимоги до формування нефінансових звітів знаходяться в процесі постійного удосконалення наразі не існує необхідності розробки системи формування не фінансових звітів, адже кожне підприємство самостійно вибирає якими стандартами нефінансової звітності воно бажає користуватися, тому задля підвищення зацікавленості організацій усіх типів у підготовці Звітів про управління, усунення додаткових комунікаційних перешкод між користувачами інформації та підприємствами, а також застосування найкращих практик звітування необхідне залучення у процес функціонування системи нефінансового звітування суб'єктів господарювання у контексті

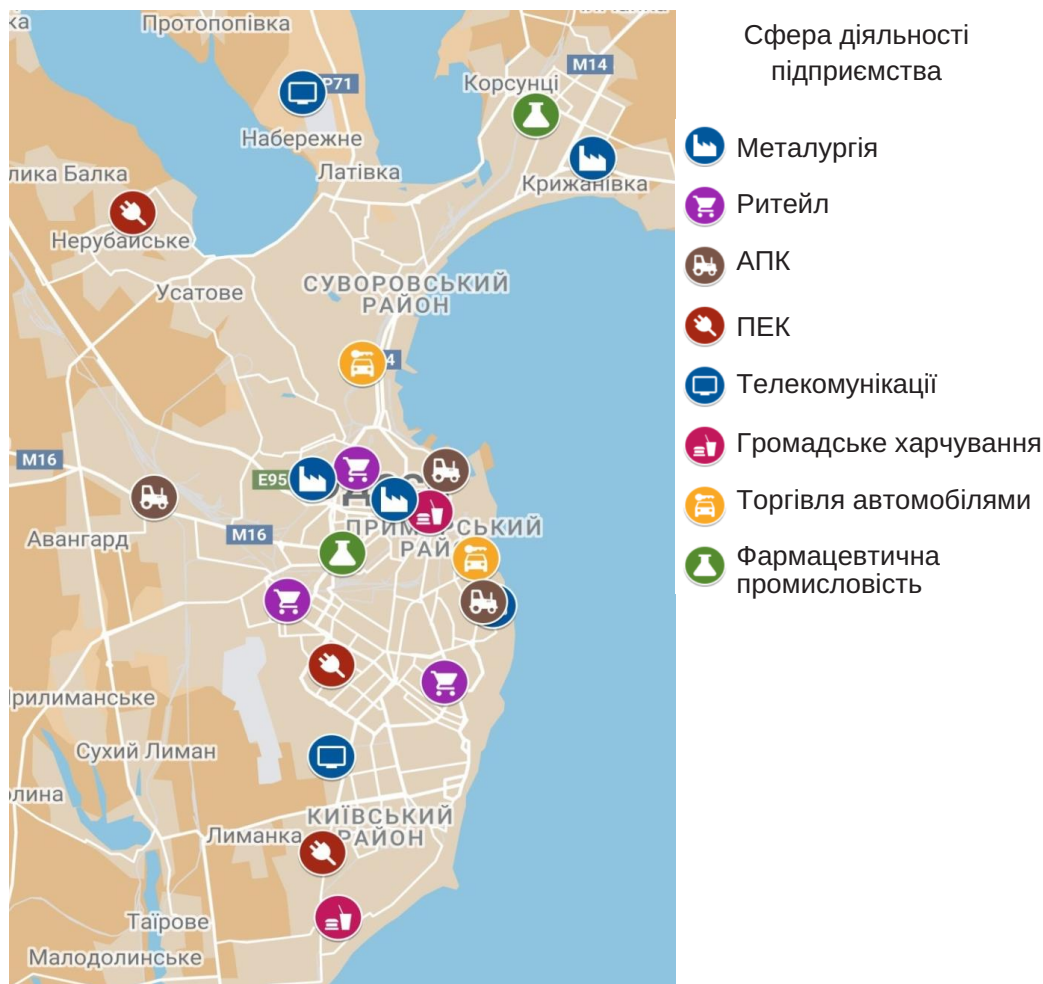

Рис. 4. Приклад інвестиційного каталогу соціально відповідальних підприємств України у вигляді картографічного онлайн-ресурсу

Примітка: Розташування та сфери діяльності підприємств, представлені на рисунку, є випадковими і надаються тільки як приклад для демонстрації роботи ресурсу

Джерело: Побудовано авторами на базі он-лайн ресурсу «Google Карти»

соціально відповідального бізнесу включити суб'єкт соціальної інновації, а сам процес повинен базуватися на сучасних інтернет-технологіях.

Найкращим варіантом є періодичні публічні звіти з можливістю зворотного зв'язку для заінтересованих сторін, тобто процес коли організації розміщують на офіційних он-лайн ресурсах звіти, що не обмежуються фінансовими показниками і надають інформацію про управління та сталий розвиток, а суб'єкт соціальної інновації формує інвестиційний каталог соціально відповідальних підприємств України у вигляді картографічного онлайн-ресурсу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. 100 найбільших приватних компаній України 2021. Forbes. URL: <https://forbes.ua/ratings/100-naybilshikh-privatnikh-kompaniy-ukraini-2021-12102021-2580>.
2. Шатоха В.І. Сталий розвиток чорної металургії: Монографія. Дніпропетровськ: «Дріант», 2015. 184 с.
3. ISO 26000:2010 Guidance on social responsibility. International Standard. Switzerlan. 2010. 118 p.
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
5. CR WORLD MAP. Corporate Register. URL: <https://www.corporateregister.com/map>.
6. SDBS Structural Business Statistics (ISIC Rev. 4). URL: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SSIS_BSC_ISIC4.
7. Набатова О.О. Соціальні інновації: поняття, види, суб'єкти. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2011. № 3 (6). С. 58–66.
8. Галушка З.І. Вплив соціальних інновацій на модернізацію економічних відносин. *Вісник Київ-*

ського національного університету імені Тараса Шевченка. 2019. № 2(203). С. 6–11.

REFERENCES:

1. Forbes (2021) 100 largest private companies of Ukraine 2021 [100 naibilshykh pryvatnykh kompanii Ukrainy]. Available at: <https://forbes.ua/ratings/100-naybilshikh-privatnikh-kompaniy-ukraini-2021-12102021-2580> (accessed 11 December 2022).
2. Shatokha V.I. (2015) Stalyi rozvytok chornoi metallurhii [Sustainable development of ferrous metallurgy]. Dnipropetrovsk: «Driant», 184 p.
3. ISO/TMBG (2010) ISO 26000:2010 Guidance on social responsibility. International Standard. Switzerlan, 184 p.
4. Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 r. № 996-XIV [On accounting and financial reporting in Ukraine: Law of Ukraine dated July 16, 1999 No. 996-XIV]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (accessed 11 December 2022).
5. CR WORLD MAP. Corporate Register. Available at: <https://www.corporateregister.com/map/> (accessed 11 December 2022).
6. SDBS Structural Business Statistics (ISIC Rev. 4). Available at: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SSIS_BSC_ISIC4 (accessed 11 December 2022).
7. Nabatova O.O. (2011) Sotsialni innovatsii: poniat-tia, vydy, subiekty [Social innovations: concepts, types, subjects]. *Visnyk Natsionalnoi yurydychnoi akademii Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho*, no. 3 (6), pp. 58–66.
8. alushka Z.I. (2019) Vplyv sotsialnykh innovatsii na modernizatsiiu ekonomichnykh vidnosyn [The influence of social innovations on the modernization of economic relations]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, no. 2 (203), pp. 6–11.